

УДК 330.341.1:338.2:338.45:330.45
DOI: 10.31732/2663-2209-2024-74-157-163

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ, СУТНІСТЬ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ДІДЖІТАЛІЗАЦІЇ БІЗНЕСУ

Максим Рожок¹

¹Аспірант кафедри управлінських технологій, ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна, e-mail: Rozhok.MV@krok.edu.ua, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0430-7056>

CONCEPTUAL FOUNDATIONS, THE ESSENCE OF INNOVATIVE ACTIVITY OF ENTERPRISES IN THE CONTEXT OF BUSINESS DIGITALIZATION

Maksym Rozhok¹

¹Postgraduate student of the Management Technologies Department, «KROK» University, Kyiv, Ukraine, e-mail: Rozhok.MV@krok.edu.ua, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0430-7056>

Анотація. У статті досліджено питання концептуальних засад, сутності інноваційної діяльності підприємств в умовах діджиталізації. Актуальність теми проведеного дослідження обумовлена тим, що загальносвітові технологічні, суспільно-економічні зміни, розробка, впровадження та перехід до технологій Четвертої промислової революції та Індустрії 4.0. та динамічний рух до формування нової цифрової економіки, цифрового суспільства пришвидшують діджиталізацію всіх сфер життя. Проте процеси діджиталізації потребують обґрунтування теоретико-методичних засад які формують підґрунтя їх розбудови та впровадження. Метою статті є дослідження концептуальних засад, сутності інноваційної діяльності підприємств в умовах діджиталізації. Методологічною основою дослідження стали методи аналізу та синтезу, спостереження, порівняння; технологічний, логічно-діалектичний, змістовно-суб'єктивний, системний, структурний методологічні підходи. Отримані наукові результати полягають у дослідженні концептуальних засад інноваційної діяльності підприємств в умовах діджиталізації та виявленні дуалістичної сутності діджиталізації яка в сучасних умовах техніко-технологічного розвитку одночасно виступає як змістом так і засобом інноваційної діяльності. Визначено, що інноваційна діяльність підприємств в умовах діджиталізації має розглядатися з двох головних позицій: як впровадження цифрових технологій, цифровізації, що складає головний зміст інноваційної діяльності сучасних підприємств; та за другою позицією – як засобу адже саме впровадження інновацій здійснюється в сучасних умовах на засадах та з застосуванням нових цифрових технологій, що є головними технологічними інструментами як розробки так і впровадження інновацій. Перспективи подальших досліджень полягають у доцільності обґрунтування та розробки стратегій діджиталізації інноваційної діяльності підприємств які були б орієнтовані одночасно на врахування технологічних змін та ринкової кон'юнктури з формуванням середовища швидкої цифрової взаємодії бізнесу та споживачів, комфортної та доступної для користувачів всіх груп; формування відповідного інституційного середовища, правових та інституційних умов які забезпечуватимуть їх ефективне масштабне застосування та дослідження науково-практичних завдань впровадження цифровізації в системах управління окремих підприємств, бізнесу.

Ключові слова: управління, управління інноваційною діяльністю, діджиталізація, інновації, діджиталізація бізнесу

Формул: 0, рис.: 1, табл.: 0, бібл.: 15

Abstract. The article examines the issues of conceptual foundations, the essence of innovation activity of enterprises in the context of digitalization. The relevance of the research topic is due to the fact that global technological, socio-economic changes, development, implementation and transition to technologies of the Fourth Industrial Revolution and Industry 4.0. and the dynamic movement towards the formation of a new digital economy, a digital society accelerate the digitalization of all spheres of life. However, the processes of digitalization require the substantiation of theoretical and methodological foundations that form the basis for their development and implementation. The aim of the article is to study the conceptual foundations, the essence of innovation activity of enterprises in the context of digitalization. The methodological basis of the study was the methods of analysis and synthesis, observation, comparison; technological, logical-dialectical, content-subjective, systemic, structural methodological approaches. The obtained scientific results consist in the study of the conceptual foundations of innovation activity of enterprises in the context of digitalization and the identification of the dualistic essence of digitalization, which in the current conditions of technical and technological development simultaneously acts as both the content and the means of innovation activity. It is determined that the innovation activity of enterprises in the context of digitalization should be unraveled from two main positions: as the introduction of digital technologies, digitalization, which is the main content of the innovation activity of modern

enterprises; and the second position – as a means, because it is the introduction of innovations that is carried out in modern conditions on the basis and with the use of new digital technologies, which are the main technological tools for both the development and implementation of innovations. Prospects for further research lie in the expediency of substantiating and developing strategies for digitalization of innovation activities of enterprises, which would be focused simultaneously on taking into account technological changes and market conditions with the formation of an environment of rapid digital interaction between business and consumers, comfortable and accessible to users of all groups; formation of an appropriate institutional environment, legal and institutional conditions that will ensure their effective large-scale application and research of scientific and practical tasks of introducing digitalization in the management systems of individual enterprises and businesses.

Keywords: management, innovation management, digitalization, innovation, digitalization of business
Formulas: 0, fig.: 1, tabl.: 0, bibl.: 15

Постановка проблеми. За сучасних умов функціонування економічне і ринкове середовища загалом перебувають в стані масштабних перетворень пов'язаних з цифровою трансформацією систем, процесів, комунікацій, інфраструктури. Ці трансформаційні зміни поширюються та призводять до змін багатьох сфер діяльності, водночас формуючи якісно нові типи відносин, зв'язків, обміну інформацією, загалом формуючи нові моделі ведення бізнесу чи функціонування як підприємств в цілому так і їх окремих функціональних підсистем. В цих умовах підприємства підходять до питання діджиталізації своєї діяльності по різному. Так одним із завдань яке стоїть сьогодні перед управлінцями керівниками є розробка власних стратегій діджитал-трансформацій здатних забезпечити потреби підприємства в інформаційному забезпеченні на сучасному рівні комунікаційної активності та цифрової взаємодії з використанням найбільш сучасних цифрових технологій. Впровадження такої стратегії та ефективна цифрова трансформація підприємства здатні забезпечити йому конкурентні переваги та значно вищу активність, гнучкість його діяльності, зміцнення ринкових позицій та зростання прибутків, ефективності діяльності. Проте впровадженням інноваційних процесів і забезпеченням цифрової трансформації підприємства необхідно системно управляти. Саме тому дослідження та обґрунтування наукових завдань управління інноваційною діяльністю підприємств в умовах діджиталізації бізнесу в Україні набувають особливої актуальності та значення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. В сучасних умовах поняття діджиталізація здебільшого розуміють, визначають як процес впровадження нових цифрових технологій у всіх сферах соціального економічного життя і передусім в діяльності підприємств, бізнесу. Незважаючи на значне охоплення різних напрямів та сфер економічної діяльності та суспільного життя діджиталізації, впровадження нових цифрових технологій має високу динаміку подальшого поширення та розвитку. Діджиталізація, цифрові зміни відбуваються не лише в процесах інформаційного забезпечення, сьогодні вони поширилися та трансформують діджиталізують процеси виробництва, логістики, просування та збуту продукції та послуг і трансформують ринки у всіх напрямках економічної діяльності. Про те особливо важливою така цифрова трансформація є для підприємств, бізнесу в високотехнологічних галузях та видах діяльності, адже для них її завданням є не лише оптимізація процесів - для високотехнологічних підприємств та бізнесу діджиталізація стає основою конкурентоспроможності їх продукції та послуг на ринку.

Сьогодні серед науковців визначаються різні думки щодо поняття та сутності діджиталізації.

Досліджуючи поняття діджиталізація слід зазначити декілька різних підходів та бачень його сутності та значення. Термін діджиталізація походить від англійського (digitalization) та визначається як приведення у цифрову форму або цифровізація (Гудзь, 2018). Рідше застосовується термін оцифровування (Косинський, Швець, 2012). У

дослідженнях Н. Мешко (2012) діджиталізація визначається як процес оцифрування, переведення на електронні носії різних видів інформації. Такої ж думки дотримується С. Коляденко (2016) зазначаючи діджиталізацію способом приведення різних видів інформації до електронних цифрових форматів. У працях Г. Соколова (2018) діджиталізація трактується як створення цифрової версії документації, відео та аудіо інформації і власне трактується як певний перехід від аналогового формату збереження даних до цифрового, що дає можливість збереження даних у бітах та байтах. Таким чином, забезпечують можливість економічного збереження інформації в великих обсягах на відносно невеликих носіях і водночас можливості тривалого використання і архівування збереження інформації, що потребуватиме значно менших витрат ніж накопичення та збереження інформації в попередніх її форматах.

На думку К. Клименко (2020) діджиталізація виступає ключовою основою перманентних змін.

За визначенням Т. Лазоренко (2020) діджиталізація є процесом впровадження цифрових технологій спрямованих не лише на оптимізацію бізнес-процесів, а здатних забезпечити їх автоматизацію та удосконалення комунікацій та зростання ефективності роботи. За представленням фахівців Асоціації підприємств промислової автоматизації України цифровізація визначається як технологічні зміни викликані впровадженням цифрових технологій у всіх сферах взаємодії (АППАУ, 2019).

На думку С. Король (2019) цифровізація та розбудова цифрової економіки є основою підґрунтям для подальшого економічного відновлення країни, зростання ВВП та підвищення рівня життя населення. Таким чином, в дослідженнях цього автора процеси діджиталізації асоціюються з цифровізацією, цифровою трансформацією макроекономічної системи загалом та розглядаються з позиції макроекономічних

факторів та розвитку продуктивних сил та суспільно-економічних відносин.

В більш вузькому розумінні цього поняття діджиталізація визначається як спосіб переведення документованої чи іншої інформації в електронну із застосуванням певного кодування.

Питання впровадження цифровізації, діджиталізації, нових цифрових технологій та інноваційні процеси, що їх ініціюють та супроводжують досліджувалися у працях багатьох провідних науковців, проте наукові засади діджиталізації в сучасних умовах перебувають в процесі концептуально- методичного становлення, формування тому залишають широкий простір для впровадження подальших наукових досліджень.

Формулювання цілей статті.

Метою статті є дослідження концептуальних засад, сутності інноваційної діяльності підприємств в умовах діджиталізації. З метою проведення дослідження було застосовано методи наукового пізнання: аналізу та синтезу, спостереження, порівняння; технологічний, логічно-діалектичний, змістовно-суб'єктний, системний, структурний методологічні підходи.

Вклад основного матеріалу дослідження. Сьогодні питання діджиталізації та пов'язані із нею дослідження викликають значну зацікавленість як науковців теоретиків так і фахівців практиків внаслідок швидкості та масштабності динамічних змін які відбуваються в суспільно-економічному житті та тих рушійних сил та наслідків в діяльності суспільства, країни загалом та кожного окремого підприємства які здатні спричинити впровадження діджиталізації для кожного окремого суб'єкта господарювання та для розвитку країн в цілому.

Діджиталізація виходить за межі вузького розуміння та сприйняття цих процесів як певного напрямку складової інформаційного забезпечення діяльності підприємств оскільки вона здатна докорінно трансформувати, змінити самі процеси управління забезпечивши новими

інноваційними технологіями засобами, інструментами, що значно розширюють управлінські можливості, оптимізують процеси управління та функціонування, змінюють саму структуру продуктивних сил та трудових відносин та надають стійкі конкурентні переваги новатором – впроваджувачам.

За дослідженням Л. Лігоненко (2018) діджиталізація виступає невід’ємним процесом розвитку підприємств в умовах цифрової економіки. Вона має значні, фактично необмежені можливості щодо формування та використання великих баз даних, здатна забезпечити впровадження, автоматизацію як виробничої так і інших сфер діяльності підприємств, удосконалити, пришвидшити, оптимізувати взаємодію із зовнішніми партнерами постачальниками, суспільними організаціями, державними органами та структурами, державними інститутами а також забезпечити ефективну взаємодію між підрозділами та персоналом в середині підприємства, що сприятиме формуванню в подальшому мережевої та віртуальної економіки. Таке визначення автора засноване на баченні діджиталізації як рушійної сили в розбудові майбутньої економіки та свідчить про розуміння масштабів та глибини змін які несуть в собі процеси цифрової трансформації при їх подальшому поширенні на всі сфери функціонування соціально –економічних систем.

За дослідженнями здійсненими Ж. П. де Клерком (2020) діджиталізація забезпечує можливість використання цифрових технологій за для трансформування бізнес-процесів та формування необхідного середовища для їх впровадження, що забезпечує зростання бізнесу та прибутковості підприємств. Таким чином, автор зосереджує увагу на внутрішніх процесах цифровізації які мають торкатися бізнес-процесів в усіх сферах діяльності суб’єктів господарювання та мають бути в свою чергу засновані на змінах кожної конкурентної бізнес-операції, бізнес-функції в їх роботі, що призведе до

цифрової трансформації бізнес-процесів та переходу до цифрових моделей ведення бізнесу. Водночас, наголошується на тому, що діджиталізація це в першу чергу зміни в системах інформації, банках даних та мережах, що забезпечують передачу інформації та взаємодію. Основою таких процесів виступатиме оцифровування, перевід в електронну форму інформації та процесів, перехід на електронний документообіг.

Таким чином, науковцями наголошується на відмінності понять діджиталізації як оцифровування інформації в вузькому її розумінні та діджиталізації як цифровізації, що визначає загальні широкі процеси впровадження цифрових змін.

На думку А. Гуренко (2018) ключовою ознакою діджиталізації науковцем зазначається формування сприятливих умов для інтеграції та взаємодії між виробниками бізнесом та замовниками споживачами товарів та послуг. Таким чином, основоположними факторами забезпечення впровадження діджиталізації зазначається розробка та розвиток інноваційних цифрових технологій, створення нових ринків для задоволення нових суспільно-економічних потреб, запитів споживачів, економіки, суспільства, значні зміни структури ринків та конкурентного середовища, і врешті формування нового рівня суспільно економічних відносин на нових цінностях.

У працях А. Грибіненко (2018) діджиталізація визначається як використання цифрових технологій за для оптимізації бізнес-процесів в діяльності підприємства, їх автоматизації, зростання ефективності комунікацій зі споживачами.

За дослідженням М. Устенко (2019) діджиталізація здатна забезпечити докорінні зміни пов’язані із значним проникненням цифрових технологій в діяльність економічних суб’єктів, бізнес-процеси в різних сферах їх функціонування, забезпечуючи їх оптимізацію, удосконалення, розбудову ефективних комунікацій з партнерами. Таким чином, важливою основою

впровадження цифрових трансформацій є удосконалення впровадження бізнес-процесів, зменшення, оптимізація фінансових витрат.

У працях О. Климчук (2021) діджиталізація виступає певним закономірним процесом ігнорування якого може призвести до суттєвого зниження ефективності роботи підприємства, його відставання від загальних процесів та тенденцій розвитку. Таким чином, самі процеси діджиталізації в дослідженнях науковців виступають вже не як вибір пов'язаний із впровадженням нових технологій здатний надати значні конкурентні переваги, а як невід'ємна складова та умова ринкового функціонування з дотриманням якої підприємства матимуть можливість зберігати та забезпечувати конкурентоспроможність та власні позиції на ринку. В сучасному розумінні та сучасному рівні техніко-технологічного розвитку діджиталізації цифровізація діяльності перестає бути вибором та

інноваційним рішенням, вона стає умовою подальшого функціонування та збереження наявних ринкових та економічних позицій підприємств.

За іншими науковими підходами діджиталізація визначається як процес впровадження нових технологій, що одночасно дає можливість удосконалювати покращувати процеси здійснення операційної діяльності підприємства з виробництва продукції чи надання послуг та покращувати роботу економічної системи підприємства загалом (Дубина, Козлянченко, 2019). Таким чином, акцентується увага на важливості цифровізації в процесах обслуговування клієнтів та надання різних видів сервісів починаючи зі сфери охорони здоров'я та освіти, завершуючи послугами та сервісами державного адміністрування.

Узагальнене теоретико-концептуальне бачення сутності інноваційної діяльності підприємств в умовах діджиталізації представлено на рис.1.

Рис. 1. Сутність інноваційної діяльності підприємств в умовах діджиталізації

Джерело сформовано автором

Результати проведених досліджень дають підстави стверджувати проте, що інноваційна діяльність підприємств в умовах діджиталізації має розглядатися з двох головних позицій: як впровадження цифрових технологій, цифровізації, що складає головний зміст інноваційної діяльності сучасних підприємств; та за другою позицією – як засобу, адже саме впровадження інновацій здійснюється в сучасних умовах на засадах та з застосуванням нових цифрових технологій, що є головними технологічними інструментами як розробки так і впровадження інновацій.

В цьому проявляється дуалістична сутність діджиталізації яка в сучасних умовах техніко-технологічного розвитку одночасно виступає як змістом так і засобом інноваційної діяльності.

Таким чином, формується системна парадигма взаємозв'язку інновацій та цифровізації, а цифровізація в здійсненні інноваційної діяльності одночасно виступає і змістом і засобом інноваційних перетворень які забезпечують головний результат інноваційної діяльності – інноваційний розвиток.

Як зазначають науковці, однією із проблем поширення цифровізації є розробка та впровадження таких стратегій діджиталізації які були б орієнтовані одночасно на врахування технологічних змін та змін ринкової кон'юнктури. Однієї із головних особливостей умов діджиталізації зазначається формування середовища швидкої цифрової взаємодії бізнесу та споживачів, комфортної та доступної для користувачів всіх груп. Безумовно, питання впровадження цифрової трансформації потребують формування відповідного інституційного середовища, правових та інституційних умов які забезпечуватимуть їх ефективне масштабне застосування. Проте не менш важливими є завдання впровадження цифровізації в системах управління окремих підприємств, організацій, що актуалізує питання формування ефективних систем управління орієнтованих на тренди ринку.

Висновки. В статті досліджено концептуальні засади, сутність інноваційної діяльності підприємств в умовах діджиталізації.

В сучасних умовах економічного, суспільного розвитку динамічні техніко-технологічні зміни, обмін інформацією, технологізація, цифровізація процесів як операційної, виробничої так і управлінської діяльності підприємства стають основою їх успішного функціонування та розвитку. Доступ до мережі Інтернет, широке використання інформаційних ресурсів в усіх сферах функціонування та переваги які забезпечують підприємствам доступ та ефективно використання технологічних та інформаційних ресурсів актуалізують питання більш швидкого та активного впровадження процесів діджиталізації бізнесу в Україні. Проте, слід зазначити, що сама розробка та впровадження сучасних цифрових технологій представлених новим програмним забезпеченням, цифровими платформами, мобільними додатками, іншими цифровими продуктами, системами є результатом розробки і впровадження інновацій, нових інноваційних процесів та технологій.

Узагальнюючи зазначимо, що управління інноваційною діяльністю підприємств в умовах діджиталізації бізнесу потребує прийняття низки управлінських рішень спрямованих як на формування інституційно-правового середовища сприятливого для впровадження підприємствами процесів цифровізації та загального прискорення цифрової трансформації економічних систем, а також спрямованих на стимулювання інноваційної діяльності впровадження цифрових технологій, розбудову інтегрованих інформаційних систем, використання підприємствами сучасного програмного забезпечення, цифрових електронних платформ, додатків, перехід на цифровий документообіг та здійснення інших заходів з використанням нових цифрових технологій з метою найбільш ефективної та водночас докорінної цифрової трансформації системи управління підприємством.

Література:

1. Гудзь, О.Є. (2018). Цифрова економіка: зміна цінностей та орієнтирів управління підприємствами. *Економіка. Менеджмент. Бізнес*. № 2(24). С. 4-12.
2. Косинський, В.І., & Швець, О.Ф. (2012). Сучасні інформаційні технології. К.: Знання. 319 с.
3. Мешко, Н. П. (2012). Стратегії високотехнологічного розвитку в умовах глобалізації: національний та корпоративний аспекти: монографія. Донецьк: Юго-Восток. 470 с.
4. Коляденко, С. В. (2016). Цифрова економіка: передумови та етапи становлення в Україні та світі. *Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. № 6. С. 105-112.
5. Соколова, Г. Б. (2018). Деякі аспекти розвитку цифрової економіки в Україні. *Економічний вісник Донбасу*. № 1(51). С. 92-96.
6. Клименко, К. В. (2020). Діджиталізація як інноваційний розвиток підприємств: досвід України. *Вісник Хмельницького національного університету*. № 4. Том 3. С. 13-18.
7. Лазоренко, Т., & Шолом, І. (2020). Діджиталізація як основний фактор розвитку бізнесу. Збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції: Бізнес, інновації, менеджмент: проблеми та перспективи. №1. С.50-51. URL: <http://confmanagement.kpi.ua/proc/article/view/201186>
8. Асоціація підприємств промислової автоматизації України. (2019). Стратегія розвитку Індустрія 4.0. К.: АППАУ. 78 с. URL: <https://appau.org.ua/en/category/pubs>
3. Король, С. (2019). Діджиталізація економіки як фактор професійного розвитку. *Modern Economics*. Вип. №18. С. 67-73.
URL:<http://217.77.213.157:8080/jspui/bitstream/123456789/6619/1/korol.pdf>.
9. Лігоненко, Л., Хріпко, А., & Доманський, А. (2018). Зміст та механізм формування стратегії діджиталізації в бізнес-організаціях. *Інтернаука: Економічні науки*. № 22 (62). С. 21-24.
10. De Clerck, J. P. (2020). Digitization, digitalization and digital transformation: the differences URL: <https://www.iscoop.eu/digitization-digitalization-digitaltransformation-disruption/>
11. Гуренко, А. & Гашутіна, О. (2018). Напрями розвитку систем управління в умовах діджиталізації бізнесу в Україні. *Економіка і суспільство*. №19. С.739-745.
12. Hrybinenko, O. M. (2018). Digitalization of the economy in a new paradigm of digital transformation. *International Relations, Part. Economic sciences*. №.16, pp. 35–37.
13. Устенко, М. & Руських, А. (2019). Діджиталізація: основа конкурентоспроможності підприємства в реаліях цифрової економіки. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. № 68. С.181-192.
14. Климчук, О. В. (2021). Сучасні тренди та глобалізаційні виміри управління інформаційними технологіями і системами в Україні. *Економіка і організація управління*. № 1 (41). С. 72-85.
15. Дубина, М., & Козлянченко, О. (2019). Концептуальні аспекти дослідження сутності діджиталізації та її ролі в розвитку сучасного суспільства. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. № 3 (19). С. 21-32.